

Litterära perspektiv på sjukdom och död: Introduktion

21 februari 2024

Kvällens upplägg

- Introduktion till kursen
- ”Att tolka texten”
- Dikttolkning
- Dikttolkning i breakout-rooms
- Uppsamling i helgrupp

Kursbeskrivningen

Sjukdom, sårbarhet, lidande och död – alla är de är existentiella erfarenheter vi kan få en fördjupad förståelse av genom litterära skildringar.

Hur gestaltas sjukdom? Hur skildras dödsögonblicket? Vilka bilder och vilken symbolik används om sjukdomar – och hur kan också sjukdom i sig bli till symbol? På denna kurs diskuterar vi i en serie seminarier historiska och samtida litterära och teoretiska verk som aktualiserar och gestaltar människans möte med sjukdom och död.

Kursen riktar sig till alla med intresse för temat: humanister såväl som medicinare, vårdvetare och psykologer, studenter såväl som yrkesverksamma.

Kursens schema

- 21 februari: Introduktion (KB, DH)
- 28 februari: Berättelser om psykisk sjukdom (DH)
- 8 mars: Sjukdom och död ur jagperspektiv (KB)
- 13 mars: Sjukdom som metafor – Susan Sontag och hennes arv (KB)
- **20 mars: Workshop: Sjukdom som metafor – metaforer om sjukdom (KB, DH)**
- 27 mars: Döden i rymdåldern (DH)
- 3 april: Hysteri – i litteratur och medicinhistoria (KB)
- 10 april: Epilepsi i grafisk roman (DH)
- 17 april: Sorg (DH)
- 24 april: I döden livet. Kursavslutning (KB, DH)
- **8 maj: Deadline, slutuppgiften**

Kurshemsidan på canvas:

<https://canvas.education.lu.se/courses/28569>

Litteraturvetenskap

Litteraturvetenskap

Litteraturvetenskapens kanske förnämligaste uppgift är att få oss som läser och tycker om litteratur **att läsa den på bättre sätt** och tycka om den ännu mer. Men vad innebär det egentligen att läsa bra? Vad innebär det att tycka om litteratur?

Litteraturvetare läser och kommenterar litteratur på otaliga sätt, men de försöker inte minst **ge skäl till varför de gör som de gör när de läser och kommenterar**. Det övergripande syftet är att **intensifiera, precisera och eventuellt korrigera** den litterära upplevelsen. Det är inte alltid så lätt att motivera det man gör.

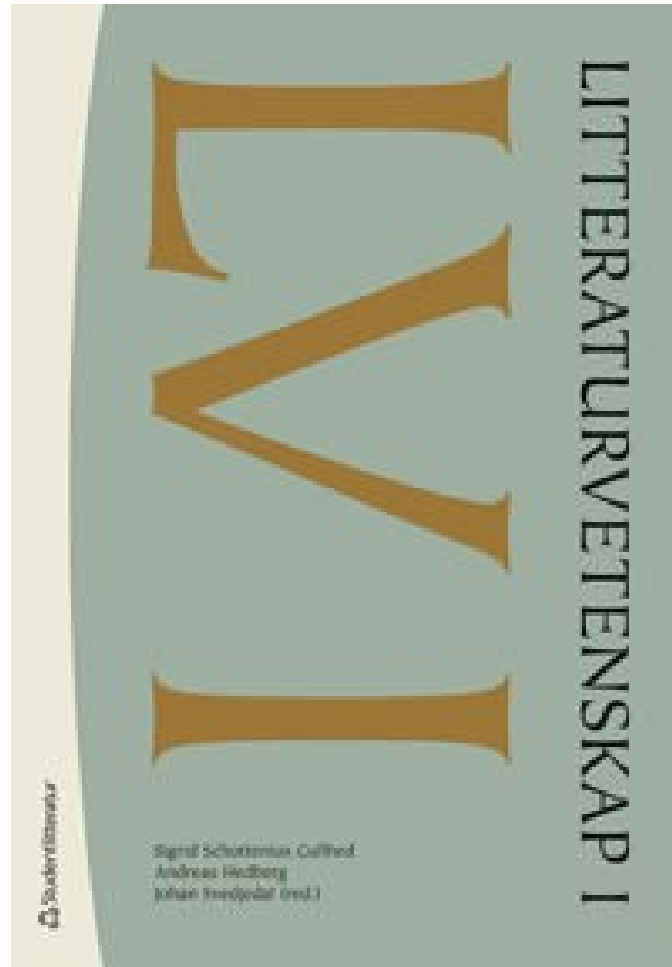
Erik Bjerck Hagen: *Vad är litteraturvetenskap?*

Litteraturvetenskap

Bara att kommentera litteratur kan vara besvärligt. Litteraturvetare vill nämligen helst **bidra med något mer** än rena innehållsreferat eller neutrala fakta om text och författare. I synnerhet är vi intresserade av **så svårfångade fenomen som det litterära verkets mening, sanning, kvalitet och litteraritet** (det som gör litteraturen till litteratur). Dessa fenomen är perceptuella mer än konceptuella; de uttrycker *erfarenheter* som aldrig helt går att fånga i ord.

Erik Bjerck Hagen: *Vad är litteraturvetenskap?*

Litteraturvetenskap

Kapitlen

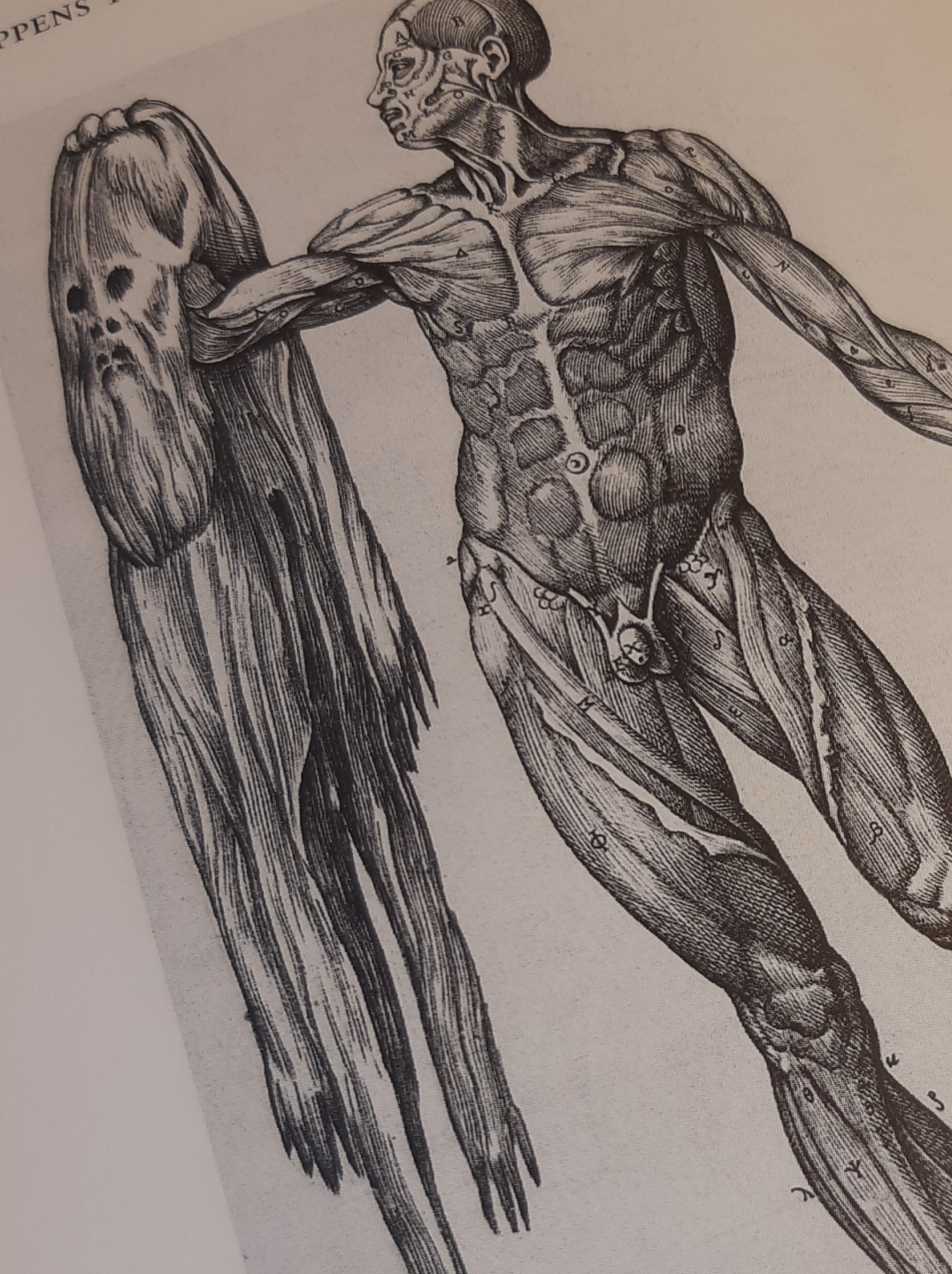
- Berättelseanalys
- Litteratur och idéer
- Litteratur, makt och genus

Medicinsk humaniora

... är ett forsknings- och undervisningsfält som utforskar

- kontexter
- upplevelser och erfarenheter (*experience*) samt
- kritiska och begreppsliga frågor i medicinen och hälsovården
- samtidigt som den stärker studenters professionella identitetsformation.

Thomas R. Cole m.fl.,
Medical Humanities (2015)

Medicinsk humaniora – ett brett område

- Filosofi, etik, religionsvetenskap
- Medicinhistoria
- Estetiska vetenskaper (litteratur, konst, film osv.). Narrativ medicin
- Etnologi och medicinsk antropologi
- Språkvetenskap, kommunikation
- Psykologi. Sociologi. Genusvetenskap

Den flådda kroppen (muskelmannekäng). Ur Juan de Valverde, *Anatome corporis humani* (1589). Hämtad ur Karin Johannisson, *Kroppens tunna skal*.

Narrativ medicin

Ett medicinskt förhållningsätt som lyfter fram hur berättelser och berättande är en viktig del av den medicinska verksamheten, liksom i vår förståelse av oss själva och andra.

“medicine practiced with the narrative competencies to recognize, absorb, interpret, and be moved by the stories of illness”

Narrativ medicin

Multiple pedagogic approaches have arisen “to encourage clinicians’ use of literary and narrative practices in health care (...) to develop and maintain a clinically useful curiosity about patients and reflective self-awareness.”

- Uppmärksamhet (*attention*)
- Representation
- Samhörighet (*affiliation*)

Charon et al: Close Reading and Creative Writing in Clinical Education

Narrativ medicin

”If you took the narrative out of medicine, there would be very little left.”

(Rita Charon)

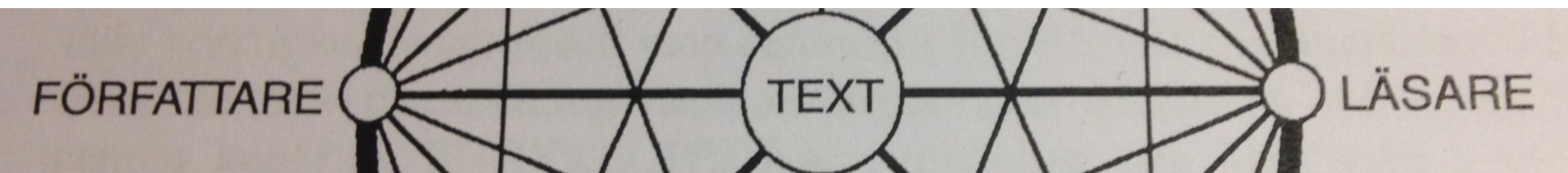
”Patients come to physicians with broken stories as much as with broken bones and broken bodies.

(Howard Brody)

”Att tolka texten”

”Att tolka texten”

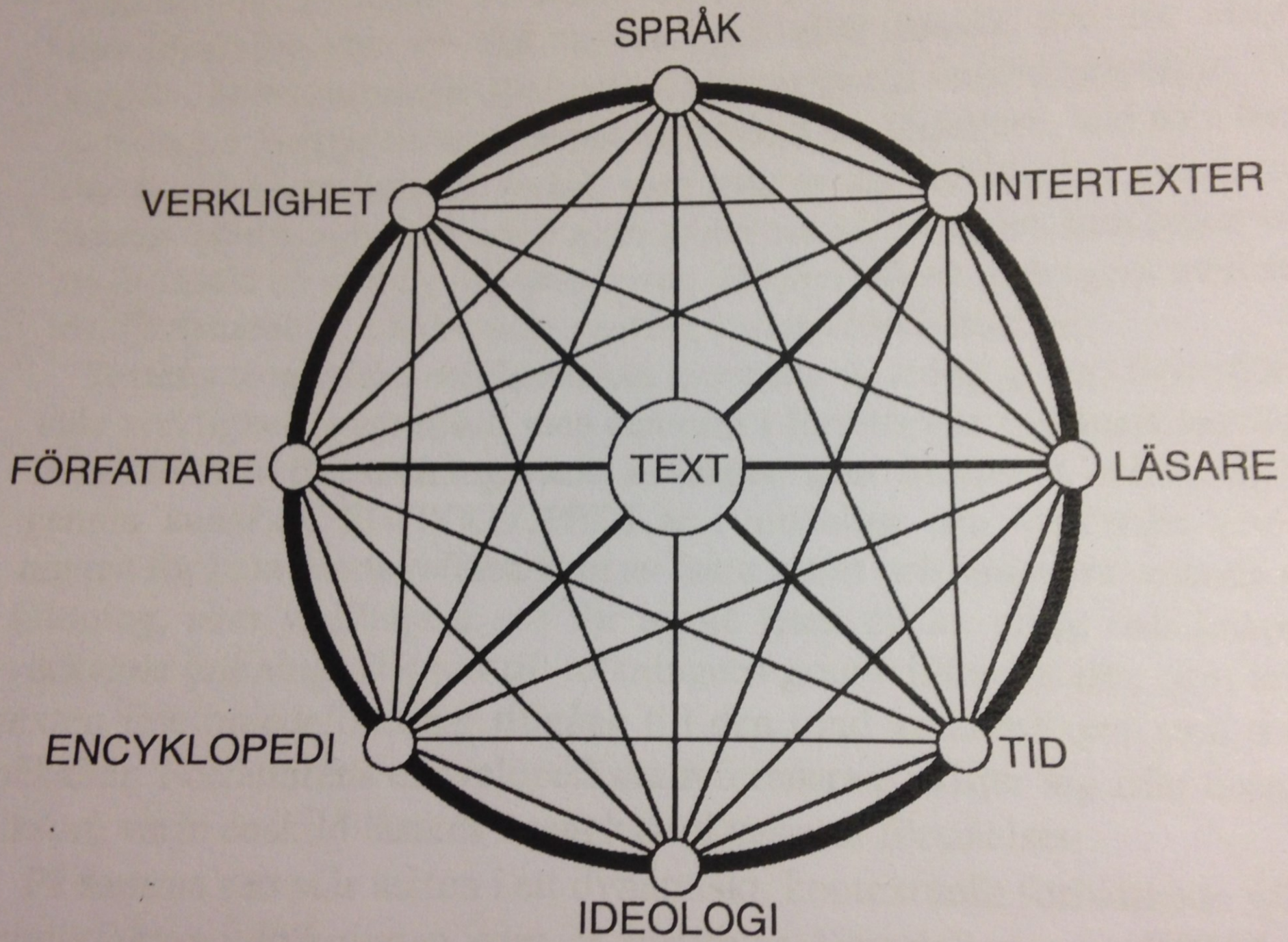
Varje tolkning måste betraktas som **ett förslag till möjlig betydelse** och beskrivs **ogärna som ”riktigt” eller ”oriktig”, ”rätt” eller ”fel”**. När den karakteriseras i positiva termer sker det hellre som **”relevant”, ”rimlig”, ”välgrundad”, ”givande”, ”intresseväckande”, ”uppslagsrik”**. Tolkningens uppgift är **inte att fastslå textens mening, snarare att pröva möjliga betydelseperspektiv**.

Avsändare

– meddelande

– mottagare

Texttolkningens
primärfaktorer

Ur Anders Palm,
"Att tolka texten"

Edith Södergran

- 1892–1923
- finlandssvensk poet
- pionjär inom den svenska modernismen
 - tidens nya idéer (t.ex. Nietzsche)
 - tidens nya litterära former (t.ex. fri vers)
- Debut: *Dikter* (1916)
- ”Ingenting” (ca 1916) ur *Landet som icke är* (postumt utgiven 1925)

Ingenting

Var lugn, mitt barn, det finnes ingenting,
och allt är som du ser: skogen, röken och skenornas flykt.
Någonstädes långt borta i fjärran land
finnes en blåare himmel och en mur med rosor
eller en palm och en ljummare vind –
och det är allt.

Det finnes icke något mera än snön på granarnas gren.

Det finnes ingenting att kyssa med varma läppar,
och alla läppar bli med tiden svala.

Men du säger, mitt barn, att ditt hjärta är mäktigt,
och att leva förgäves är mindre än att dö.

Vad ville du döden? Känner du vämjelsen hans kläder sprida
och ingenting är äckligare än död för egen hand.

Vi böra älska livets långa timmar av sjukdom
och trånga år av längtan
såsom de korta ögonblick då öknens blommar.

Att tolka texten

1. Vad handlar texten om? Beskriv i enkla, grundläggande ordalag vad det är som händer i texten. (Parafras 1.0)
2. Litterära grepp
 - binärer (motsatspar)
 - upprepningar
 - apostrof (direkt tilltal)
 - metaforer ("Livet är en resa") och liknelser ("Livet är som en resa")
 - personifikation (det konkreta)
 - anafor
 - eufoni (välljud)
 - radbrytningar
 - titel (om det finns någon)

Att tolka texten

3. Kontexter

- författarbiografi (t.ex. tuberkulos)
- ideologi (t.ex. Guds död)
- intertextualitet (t.ex. ”öknen blommar”, Jesaja 35)

4. Vad handlar texten om? Informerad beskrivning av texten med bruk av litteraturvetenskaplig terminologi, argumentation och sekundärlitteratur. (Parafras 2.0)

Att reflektera över: vad gör den litterära formen med ”budskapet”? Vad går man miste om när man försöker extrahera ett ”budskap” ur en litterär text? Vad vinner man?

Tomas Tranströmer,
ur *Sorgegondolen*, 1996

Från juli 90

Det var en begravning
och jag kände att den döde
läste mina tankar
bättre än jag själv.

Orgeln teg, fåglarna sjöng.
Gropen ute i solgasset.
Min väns röst höll till
på minuternas baksida.

Jag körde hem genomskådad
av sommardagens glans
av regn och stillhet
genomskådad av månen.